

2011

“Oğuz Eli” Qəzetinin Ayrıca Buraxılışı

“Yazıçı”: Firuzə Məmmədli

Firuzə Məmmədli yaradılığı haqqında ədəbi-elmi ictimaiyyətimizin düşüncələri, ürək sözləri, arzuları, eləcə də foto albom, şeirlərindən parçalar...

Elmi-filoloji materiallar və məqalələr... Kitabda müxtəlif müəlliflərin şairə-alim Firuzə Məmmədlinin poetik, elmi, prozaik yaradıcılığına həsr edilmiş elmi məqalələri, eyni zamanda şairənin yaradılığı haqqında ədəbi-elmi ictimaiyyətimizin düşüncələri, ürək sözləri, arzuları, eləcə də foto albom, şeirlərindən parçalar daxil edilib...

YYSQ – www.kitabxana.net - Milli Virtual Kitabxananın e-nəşri N 57 (2011)

Milli Virtual Kitabxananın Təqdimatında

“Oğuz Eli” qəzetinin Ayrıca Buraxılışı

“Yazıçı”: Firuzə Məmmədli

Firuzə Məmmədli yaradılığı haqqında ədəbi-elmi ictimaiyyətimizin düşüncələri, ürək sözləri, arzuları, eləcə də foto albom, şeirlərindən parçalar...

Elmi-filoloji materiallar və məqalələr... Kitabda müxtəlif müəlliflərin şairə-alim Firuzə Məmmədlinin poetik, elmi, prozaik yaradıcılığına həsr edilmiş elmi məqalələri, eyni zamanda şairənin yaradılığı haqqında ədəbi-elmi ictimaiyyətimizin düşüncələri, ürək sözləri, arzuları, eləcə də foto albom, şeirlərindən parçalar daxil edilib...

YYSQ – www.kitabxana - Milli Virtual Kitabxananın e-nəşri N 57 (2011)

Elektron kitab

YYSQ - Milli Virtual Kitabxananın e-nəşri N 57 (2011)

Redaktoru və e-nəşrə hazırlayan:
Aydın Xan (Əbilov) - yazar-kulturoloq

YYSQ - Milli Virtual Kitabxana

Bakı – 2011

YAZIÇI

"OĞUZ ELİ" QƏZETİNİN AYRICA BURAXILIŞI

YANVAR, 2010-cu il
№1(135)

FİRUZƏ MƏMMƏDLİ

FİRUZƏ MƏMMƏDLİNİN ELMI YARADICILIĞINA BİR BAXIŞ

Firuzə Məmmədlini geniş oxucu kütləsi daha çox qəlbləri rıqqətə gətirən lirik şeirlər müəllifi, istedadlı şairə kimi tanıyır. Lakin elm aləmi və həmkarları yaxşı bilir ki, filologiya elmləri namizədi, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin dosenti Firuzə xanım həm də səriştəli pedaqoq, ciddi elmi-tədqiqat işlərinin müəllifidir. Otuz ildən artıq bir müddət ərzində onun həm pedaqoji fəaliyyətini, həm də elmi yaradıcılığını izləmişəm. F.Məmmədlinin çap etdirdiyi hər bir elmi-tədqiqat işi dilçilər tərəfindən maraqlı və dəyərli araşdırmalar kimi qarşılanmışdır.

Afəd QURBANOV

ÜRƏYİM SƏNƏ DOĞRU

Mən sənə doğru
ürəyimlə,
gözlərimlə,
əllərimlə yüyürmüşəm.
Səni
ürəyimin,
gözlərimin,
əllərimin
ikicə addımlığında görmüşəm.
Susub əllərim,
susub gözlərim:
Əlimin əlinə ərki çatmayıb,
gözümün gözüne ərki çatmayıb.

Ürəyim o qədər dinib səninçin,
O qədər özünü danıb səninçin,
O qədər yüyürüb sənə doğru ki...
Bu qədər sürüyüb məni, doğrusu,
İkicə addımda dayanıb, durub,
İkicə addımı keçə bilməyib.
Ürəyim göylərdən enib səninçin.

Bilirsən nə qədər nəsihət görüb,
Nə qədər töhmətlə dağlanıbdı o?!
Nə qədər söz-dasdan əziyyət görüb,
Nə qədər göz altda saxlanıbdı o?!
Bu qədər töhməti, bu qədər gözü.
Bilmirəm hec necə yenib səninçin?
Bir ömür əzab keçib,
yol keçib o,
yüyürüb sənə doğru,
İkicə addımda dayanıb durub,
İkicə addıma ərki çatmayıb.

1977

Şairin atası Nuruəddin bəy

Şairin anası Aybala xanım

Balaca Füzə

...Füzə Məmmədli hər şeydən öncə lirik şairdir. Lirik şeirləri zərif, kövrək hissələrlə zəngindir. Bu zəriflik kövrəklik təkcə sevgi şeirlərində deyil, təbiətlə, vətənlə, anaya həsr etdiyi yazılarında da duyulur. Bununla yanaşı, onun yaradıcılığında epik elementlər də qabarıq nəzərə çarpır; yığcam, yay kimi sıxılmış misralar arasından bunun işartıları tez-tez üzə çıxır, şairin bu yöndəki potensial imkanlarını aşkarlayır.

Hər iki cildə orijinal, tərəvətli fikir, hiss əlvanlılığı ilə fərqlənən şeirlər az deyil. Bu şeirlərin hər birinin məziyyətləri barədə xeyli söhbət açmaq mümkündür. Lakin qarşıma bu məqsədi qoymadığımdan, cildlərdəki yazıların az bir qismi barədə, həm də öləri təəssüratını bölüşməklə kifayətlənirəm. Ədəbiyyatçılarımız, tənqidçilərimiz bu cildlərdə toplanmış yazılar barədə fikir və mülahizələrini yəqin ki, daha əhatəli bildirəcək, həqiqi qiymətini verəcəklər.

Doğrudan da, qadın şairlər arasında müasir düşüncə tərz, ifadə vasitələri və şeir texnikası ilə seçilən Füzə Məmmədlinin yaradıcılığının əsl qiymətini vermək, onun uğurlarını etiraf etmək vaxtdır. Şairin ikicildliyində toplanmış əksər şeirləri zəngin bir yaradıcılıqdan soraqdır. İlk şeir kitabından başlayaraq o, həmişə irəli baxmış, arxayınlaşmadan axtarıqlarını davam etdirmiş, bugünkü şeirimizdə özünüməxsus yerini qazanmışdır. Ciddi mətləblərə, oxucunu narahat edən məsələlərə toxunan şair bunlardan hər birinin poetik həllinə bütövlükdə nail ola bilir. O, xalq həyatı ilə, problemlərlə yaxından bağlı şairdir. Bu gün hamımızı düşündürən, narahat edən elə bir problem və hadisə yoxdur ki, onun nəzərindən yayınsın, poetik süzgəcindən keçməsin.

Ələkbər SALAHZADƏ
2003

Füzə xanımı mən çoxdan tanıyıram, şeirlərini izləyirəm. O, son onilliklər ərzində meydana gələn gözəl şairlərimizdən biridir. Bizdə şair çoxdur, amma şairə azdır, elə tarixən də belə olub, Ədəbiyyat tariximizi kişi şairlər bəzəyib, amma qadın şairlər nadir olub. Şairələr az olsa da, həmişə seçiliblər. İndi də belədir. Nəhəng-nəhəng kişi şairlərlə, filosoflarla bir dövrdə bir də görürsən ki, zərif qəlbli şairələr də yaranıb. Min, min beş yüz illik poeziyamızın mövcudluğu dövründə (sovet dövrünü çıxmaqla) 3-4 şairə tapmaq olar ki, onların yazdıqları kişi nəhənglərin yazdıqlarından heç də geri qalmayıb. Məhsətinin zərif poeziyası, Nəvəinin kövrək lirikası və Heyran xanımın yaradıcılıqları dediklərimə əsl nümunədir. Uzun illər məktəbdə bizə iki-üç şairə tanıtmışdılar. İndi şeirə çox istedadlı şairələr gəlib. Onlardan biri də, mən deyərdim, klassiki Füzə Məmmədlidir. Bəlkə də nə vaxtsa ədəbi icmallarda onun haqqında yazmışam, indi xatırlamıram. Onun şeirlərini oxumuşdum, mənə onun haqqında çox gözəl bir təəvvür yaranmışdı. O, öz lirikasında da məhz onu şairə kimi düşündürən məsələlərdən, fikirlərdən, iztirablardan yazıb. Füzə xanımın bu kitabını oxuyanda mən müasir poeziyamızın gözəl meylini gördüm. Bu kitabda üç böyük anlayış var: dünya, Tanrı, insan. Müasir poeziya bu üç böyük anlayışın ətrafında fırlanır. İnsan nəhəng, ucsuz-bucaqsız dünyada, kainatda təkdir, tənhadır, onun üz tutduğu Tanrı kimi. Müasir poeziyanın sxemini çəkmiş olsa, belə bir şey alınar. Bu sxem o vaxt özünü doğruldur ki, poetik anlayışlar arasında bağlılıq olur. İnsanın daxilindən keçən həyəcanlarla bağlı olur, şair "mən"-i zəngin olur.

Şamil SALMANOV
1999

Soldan Rafiqə Nuray, Anar,
Firuzə Məmmədli, Yusif Həsənbay
Sabir poeziya günlərində

Firuzə MƏMMƏDLİ

Az qılıqla, az dilə tut!
Boşdu ürəyimin başı.
Bir xosluğa meyli də yox.
Daşdı ürəyimin başı.
İtiyimi çəmsiz qoyub.
Dərdi - qəmi mənə qoyub.
Uçub, mənə dənə qoyub,
Quşdu ürəyimin başı.

Onsuzam, dönüm yanına.
Sığınım, sinim yanına.
Məni atıb, kimin yanına
Uçdu ürəyimin başı?!

Gecələrdən sızıb gələn
Həzin bir ağrıyam axı.

Firuzə xanımın şeirlərində mən nəyi duydum? Bir vaxtlar söz-də sosial mənəni təftiş edənlər indi pis vəziyyətdədirlər. Firuzə xanımın gözəlliyi ondadır ki, o, yeni üslublu şairlərin ilk sıraların-

Firuzə Məmmədli Azərbaycan poeziyasının zəngin ədəbi ənənələrini davam və inkişaf etdirən şairlərimizdən biridir. Onun şeirləri də özünə bənzəyir: bir az kövrəkdi, bir az həzindi, yeri gələndə bir az da sərti. Hislərin, emosiyaların bədii ifadəsində nə qədər səmimi-dirsə, gerçəklikdəki və insanların qarşılaşdığı müxtəlif problemlərin mənalandırılmasında da bir o qədər təbii. Olduğundan artıq görünməyə çalışmaması onun şeirlərinə cəlbedicilik verir. Sözə həssaslıqla və məsuliyyətlə yanaşması, dilinin sadəliyi, gündəlik həyatın ən adi və ən müxtəlif faktlarında, hətta dərddə, ölumdə şeiriyyət tapmaq cəhdi də Firuzə Məmmədli imzasını imzalar içində fərqləndirir. Ən azı bütün bunlara görə onun mənəvi haqqı var ki, desin: mən şairəm...

ANAR

Firuzə Məmmədli üç böyük sənətkarlığın daşıyıcısıdır. Ədəbiyyatşünas-tənqidçi sənətkarlığı, şair sənətkarlığı, nasir sənətkarlığı. Bu, sanki ruhlar kompleksidir. Böyük üçlükdür. Müvazinə üçün-sənətin bütövlüyü və dayanıqlığı üçün müvazinə imkanı verən nadir tale qismətidir. Bu üçlüyün zirvəsində Firuzə Məmmədlinin insanlığı, şəxsiyyəti və müəllimliyi dayanır. Müxtəliflikdir.

Və yenə üçlük. Mənə elə gəlir ki, üçlük həmişə bir-birini cəzb etmə məqamındadır.

Firuzə Məmmədlinin elmi və bədii yaradıcılığı haqqında danışarkən birinci növbədə elm və mif müqayisəsi yada düşür. Mif əvvəldi, yoxsa poeziya? Və elmlə poeziyanın tarixi arasında məsafə nə qədərdir? Bəlkə də, heç bu cür müqayisə və bu tipli suallara cavab axtarmağa lüzum yoxdur. Ancaq hər halda mif öz ömrünü başa vuranda tamam izsiz yox olmadı. Sanki şəkildəyişməyə məruz qaldı. İki istiqamətdə parçalandı - elmə və poeziyaya.

Əli Rza XƏLƏFLİ

dadır. O vaxt Şeksprin sonetləri çap olunmamışdan əvvəl çox böyük əks-sədaya səbəb olmuşdu.

Çünki şair dövrünün halını bütün sığlari ilə verə bilmişdi. Üslub sənətkarın yaşantılarıdır, dərin hissləridir. Bizi düşündürdüyünüz, o dərin hisslərə apardığınız üçün Sizə təşəkkürümüzü bildiririk.

Tahir MƏSİYEV

Filologiya elmləri doktoru

Gündüzünü açanmayan
Dünyaya bağliyam axı

Fikrət Qoca Firuzə Məmmədliyə
"Nigar Rəfibəyli" mükafatını təqdim edir. 2006.

Firuzə xanım haqqında fikrimi şifahi də, yazılı da dəfələrlə demişəm. Əsas məsələ odur ki, dediyim o xoş sözlər üçün sonradan heç peşimanlıq keçirməmişəm. Yaradıcılığı etibarlı ilə Firuzə xanım ildən ilə gəncləşən şairdir. Daha çox keyfiyyətli və məhsuldar olur. Bu göstərici onun narahat bir şair üroyinə sahib olduğunu göstərir. Şair üçün də ən vacib olan şey təriflərdən xumarlanmayan ilham, ürəkdir. Gözəl şeirləri ilə gözəlləşən istedadlı qələm dostumuzu ürəkdən təbrik edirəm.

Fikrət QOCA

Firuzə Məmmədlinin şeir dolaylarında poetik duyğusu min bir rəng çalarlarında dərə-təpə enib-qalxır, nəhayət, tək olan Allaha üz tutur. Son vaxtlar müqəddəs yerləri ziyarətlə bağlı çoxlu poemalar, şeirlər yaranıb. Lakin Firuzənin "Ziyarət" poeması dərin hissiyyətli bir əsərdir. "Çırpışdıq üzümüdə Tanrı qapılarını" - deyə misra-misra içimizdə etiraz qığılıcımına nəfəs verməyə başlayan şairə əməllərimizi, niyyətlərimizi arıdır, bizi tövbə ayağına gətirir, bizi saflaşdırır.

Poemanı mən oxuyanda çox qərribə hisslər keçirdim. Şeiri oxuya-oxuya elə bil ki, mən də ziyarətə gedənlərin dəstəsinə qoşuldum. Zəvvarlarla birgə bütün mərhələlərdən keçib Allahın dərğahına yetişdim. Ziyarətçilərə qoşulub müqəddəs Kəbənin başına dolandım. Açıq, tüklərim ürpəşmişdi. Nə yaxşı şairə bu poemanı yazıb mənə qiyabi olsa da, ziyarətə apardı. Sanki mən də o saflaşmadan keçdim, dualar etdim. Mənə bu imkanı yaratdığı üçün şairəyə təşəkkür edirəm.

Səfurə QULİYEVA,
Filologiya elmləri doktoru

Firuzə MƏMMƏDLİ

FIRLADIR BİZİ

Hər şey yavaş-yavaş keçib gedəcək,
Fatma - Tükəzbanlar köçü gedəcək.
Biri gələcəksə, üçü gedəcək,
Dünya öz başına fırladır bizi.

Bir əlində odsa, birində sudu,
Dünya lap əvvəldən haqqın dostudu.
Beşikdən-məzara bir yol üstədi,
Tutub öz xoşuna fırladır bizi.

Kimi şər yolunda, şeytan izində,
Kimi - namazının əli dizində.
Mömini, kafiri birdi gözündə,
Elə boş-boşuna fırladır bizi.

Bəşər axardadı, cahən axarda,
Dünya - yaranışdan hamən axarda.
Biz də yol üstədiyik, zaman axarda,
Keçirib dişinə, fırladır bizi.

Haqq da öz yerini gəlib tutacaq,
Sədləri, bəndləri dəlib tutacaq.
Əlmizdən Tanrının əli tutacaq,
Yatmışıq döşünə, fırladır bizi.

2007

Firuzə Məmmədli, Məmməd İsmayıl

Firuzə Məmmədli Türkiyə Yazıqlar
Birliyinin başkanı Mehmet Doğan və
başqa şairlərlə, Strazburq, 2003

Firuzə Məmmədlinin bədii və elmi yaradıcılığını on beş ildən çox olar ki, izləyirəm, müşahidələr aparıram, onun məni özünə çəkən fikirləri və bədii düşüncəsi barədə fikirləşirəm, bu proses indi də davam etməkdədir. Fakt ondan ibarətdir ki, bu şairə xanım, bu alim xanım bir insan ömründə iki tale - şairə və alim taleyini yaşayır. Şairə kimi duyğu və düşüncəsini, münasibətini, hisslərini, biganəlikdən uzaq olan təbiətini, bir

Niyə? Ona görə ki, həmişə axtarışda olan (xüsusilə, bədii axtarışda) insanlar həm də özlərini axtarıb tapmağa çalışırlar. Firuzə Məmmədli öz aradıqlarının arxasınca düşüb sonsuzluğa uzanan bir yolu qət edir. Bəzən özünü də, axtardıqlarını da tapır, bəzən isə uzun sürməyən bu səadətini itirir. Bəzən izinə düşdüyü yolçular qaranlıqlar içində yox olur, onda Firuzə Məmmədli də qaranlıqlara qərq olur. Bəzən onun yolçuları nağıl dünyasındakı qara

ŞAİRƏ VƏ ALİM TALEYİ YAŞAYAN İNSAN

sözle, Şairə "mən"ini gizlədə bilmir. Onun enerjisi tükənməz olduğuna görə həm də alim-pedaqoq kimi fəaliyyət göstərməyə gücü və qüvvəsi çatır. Firuzə Məmmədli dilçi-alim kimi də düşündürücü ideyaları, orijinal münasibəti, polemikaya hazır olan potensialı ilə fərqlənir. Mənə elə gəlir ki, əgər yaradıcı adam öz fikirləri ilə, eləcə də istənilən bir məsələyə münasibəti ilə başqalarını düşündürə bilirsə, deməli o, istedad sahibidir. Əsas isə istedad sahibi olmaqdır. Tale elə gətiribdir ki, Ulu Tanrı Firuzə Məmmədliyə də istedad veribdir: şairlik və alimlik istedadı. İstedadın müxtəlif göstəriciləri varsa, mənə, onun biri də qələm sahibi olmaqdır. Firuzə Məmmədli öz qələminə möhtac alim və şairə xanımdır. O, nəyi yazsa da, nəyi desə də, öz stilində yazır və deyir. Onun şairlik və alimlik istedadı özünə bənzəyir, özününküdür. Bir az da dəqiq desək, onun istedadının boyu, qaməti özü boydadır, özü qamətdədir. Bu cür özünəbənzərlik mənə imkan verir deyim ki, Firuzə Məmmədlini kimlərləse müqayisə etməyə ehtiyac yoxdur.

qoçun, ağ qoçun belinə atlanır, Firuzə Məmmədli ilə birgə... Odur ki, o, şairə kimi dəyişkən əhval-ruhiyyə ilə yaşayır. O, əhval-ruhiyyəsinin bütün məqamlarında axtarışdadır: sakit dayananda da, əsəbi olanda da, danışanda da, güləndə də, güldürəndə də...

Buludxan XƏLİLOV
ADPI-nin professoru

Firuzə Məmmədli şair İlham Bakırla,
Strazburq, 2003

Firuzə MƏMMƏDLİ
BİLMİRİK

Hamımızın əzabı var, dərdi var,
Hamımızı cırmaqlayır dər-divar.
Gözləyirik, arada bir pərdə var,
Kim dartacaq, kim salacaq, bilmirik.

Çiyinlərdən baş uclar, bəs hanı?
Ağıllılar, başucalar bəs hanı?
Haqq yolunda aşıqçalar bəs hanı?
Bu zurnanı kim çalacaq, bilmirik.

Elə hamı durub - durub göz döyür,
Sevə-sevə taxt veririk, göz dəyir.
Sair susur, alim susur, gözləyir.
Qadamızı kim alacaq, bilmirik.

Ərkəşöyün balalardıq bir zaman.
Elə başa bəlalardıq bir zaman.
Guya uca qalalardıq bir zaman,
Necə uçdu bu qalaça, bilmirik.

Yaramıza duz tökənlər, hardasız?
Barmaq ilə göz tökənlər, hardasız?
"Biznesmenlər", "zadəganlar", hardasız?
Bu millətə kim qalacaq, bilmirik.

Bu ac gözlər, ac qarınlar doymadı?
"Yaşamağı bacaranlar" doymadı?
Xalq adından bac alanlar doymadı?
Doyuranı kim olacaq, bilmirik.

Hamımızın əzabı var, dərdi var,
Hamımızı dara çəkir dər-divar.
Gözləyirik, arada bir pərdə var,
Kim dartacaq, kim salacaq, bilmirik.

1992

Firuzə
Məmmədlinin
represiya olunmuş
(1937) babaları
Sağdan Əlihəsən bəy
və Hacı Musa ağa

Mən Firuzə xanımın kitabını oxuyanda onlarla başqa şairlərin yaradıcılığından fərqli olaraq, sənətin özünü görə bildim. Adam var ki, çoxlu kitabları var, qismətinə də təmtəraq, dəbdəbə nəşib olur. Amma bunların sənətə dəxli yoxdur. Açıqı, Firuzə xanımın şeirlərinə əvvəllər bələd deyildim. Firuzə xanım şair kimi özünü təsdiq eləyib. Bu şeirləri müxtəlif vaxtlarda oxumuşam. Açıqı, bu gün şeir oxumaq çox çətinləşib, çoxumuz oxumuruq. Şeir var, onu ürəklə oxuyursan, şeir də var ki, gözlə oxuyursan. Firuzə xanımın şeirləri ürəklə oxuduğum şeirlərdəndir. Çünki oxuyanda hadisələr, duyğular hamısı ürəyimdən keçir. Söhbət Füzuli bulağının hələ də qaynamasından gedir. Burada sözə sədaqət, onun qarşısında məsuliyyət hissi var. Firuzə xanım öz taleyini yazır, özü olaraq qala bilir. Özünün söz ürəyini şeirə gətirə bilir. Bu böyük nailiyyətdir. Bizim hamımızın yaşadığımız dər-dəm onun şeirlərində ümumiləşə bilir. Ümumiləşdirməyə isə yalnız bircə şeyin - güclü obrazlı təfəkkürün sayəsində nail olmaq olar.

Akif HÜSEYNLİ

Xalısını kim toxuyub bu kəndin?
Mənli günü bu xalıdailmədi

Firuzə Məmmədlinin müşahidələri elə canlıdır ki, onun müraciət elədiyi mövzular oxucunun da öz dərdinə, öz sevincinə, özünün könlü qəminə çevrilir. Mən Firuzə Məmmədlinin övladsız qadının qayğıları ilə bağlı şeirlərini oxuyanda içən-için ağlamışam. Firuzə Məmmədlili gördüklərini, təəssüratlarını öz oxucusuna doğmalaşdırır, səmimi, mehriban, olduğu kimi görünən şairədir. Firuzə Məmmədlinin əksər şeirləri böyük həcmli kitablarda çözülməyə biləcəklər problemə bağlıdır. Yığcam fikir, dərin məna, axıcılıq, sərbəstlik, incə deyimlər, dərin hisslər, duyğular Firuzə Məmmədlinin uğurudur.

Nəzakət ƏZİZOVA,
Filologiya elmləri namizədi, AYB-nin üzvü

Firuzə xanım özünə və sözlünə əsərləri ilə nüfuz, hörmət qazandıran yaradıcı şəxsiyyətlərdəndir. Əsərlərini oxuduqdan sonra onun heyrətamiz dərəcədə zəngin içinin olduğunu fərqlənə bilərsən. Firuzə xanımın bədii əsərləri bəzən görünən, əksər hallarda isə görünməyən; bəzən yaşadığı, əksər hallarda yaşamaq istədiyi, amma arzu, xəyal kimi içində qalan hissələrin, duyğuların; gerçək həyatın ağılın barışdığı, istəyin dəyişdirməyi bacarmasa da, barışa bilmədiyi nisgillərinin ifadəsidir.

Firuzə Məmmədli xanım-xatınlığını bədii əsərlərində qoruyub saxlayır, amma qadın poeziyası yaratmır. O, əsərlərində poetik mətləbin elə ortaq məqamlarını ön plana çəkməyə çalışır ki, nəticədə hər bir oxucu onun insan poeziyasında öz axtardığını və istədiyini tapsın.

Yaxşı olmağa çalışmayan, olduğu kimi yaşayan Firuzə xanım əlindən gələni bacardığı dərəcədə gerçəkləşdirməklə məşğuldu: şeir yazır, ali məktəbdə dərs deyir. Özünə bir dünya yaradıb. Fərqi nə varsaq da, varmasaq da ətrafımızda qapısı həmişə və həminin üzünə açıq bu dünyanın ünvanı çox sadə və yadda qalandır: Firuzə Məmmədli dünyası!

Arif ƏMRAHOĞLU

Soldan Firuzə Məmmədli tələbə yoldaşları Tinatin Əliyeva və Qızqayıt Mustafayeva ilə

Bəlkə də burda oturanlar bilmir ki, Firuzə Məmmədli universitetdə mənim müəllimim olub. Bu səbəbdən mən onun 25 ildir ki, şeirlərini oxuyuram. Fikrimcə, sovet dövrünün qadınlarından da şairə yetişdirmək tendensiyasını yaşamayıb Firuzə Məmmədli. Şairliyi özü qazanıb. O, ədəbiyyatda yeni bir yol, üslub yaradıb. Firuzə Məmmədli şairləmiz içərisində öz yeri olan şairədir.

Bədirxan ƏHMƏDOV

TƏZƏLİYİ RUHUNDA YAŞADAN ŞAİRƏ

Firuzə Məmmədli özünü tanıyan şairədir: altmışıncı illərin söz tərəvətindən qədəm qoyub şeirin astanasına və özünəməxsus ifadə yatımları ilə 40 ilə yaxındır ki, həmin şeir astanasından söz bağçasına daxil olub. Firuzə xanımın özünəməxsus yaradıcılıq uğurları vardır: hər şeydən əvvəl, o, çağdaş poeziyamızda qadın

qəlbinin hərarətini - söz, məna istisini, poetik tərəvətini və bədii səmimiyyətini hifz edib, ona daxili poetik ilmlər aşılayıb.

Firuzə Məmmədli öz sözünü hifz etməyi bacarır - hifz etmədə şairənin üz tutduğu - müraciət etdiyi üç "sən" (obraz) vardır. Birinci "sən" onun həmişə üz tutduğu, özü ilə həmdərd olduğu "sən"-dir: bu onun söz sırdaşı, sır sırdaşı olan "sən"dir, öz daxili "mən"-i - özüdür.

Əbülfəz ƏZİMLİ,
filologiya elmləri namizədi

Soldan ikinci Firuzə xanımın tələbələrle görüşü, 1975

Firuzə Məmməlinin "Yetkinlik" kitabı bizimlə yaşadığımız Dünya haqqında belə bir söhbət başladı ki, hər bir söz yaşanmış hissələrin səmimiyyəti idi.

Deyirlər, hər bir şairin yaradıcılığında onun özünü görərsən. Firuzə xanımın poeziyasından narahat dövrünün keşməkeşli meyarsızlığına heyrətlə baxıb, uşaq kimi çaşbaş qalan, bu dünyanın halına yana-yana əriyən bir qadın boylanır. Bu narahatlıq onun yaradıcılığında bir xətt kimi keçib gedir. Şeirlərinin bütün təsir qüvvəsi təbii, həssas qadın narahatlığından doğulub.

Güldəniz QOCAYEVA

Şairə qardaşı Seyfəddin bəylə. 2004

Firuzə MƏMMƏDLİ

HAÇAN GƏLİRSƏN

Kəsib ayrılığın bəndi-bərəni,
Başıma, gözümə həsrət ələnir.
Mənə gəlişindən müjdə verəni
Basım da bağrım, qucum, gəlirsən,
Haçan gəlirsən?

Hansı məkəndasan, vaxtdasan hələ?
Sədan göydən gəlir, haqdasan hələ.
Olmaya təyyarə taxtdasan hələ? -
Mən qanad çıxarım, uçum, gəlirsən,
Haçan gəlirsən?

Əydi qamətimi ayrılıq yükü,
Axır ki, gəlirsən, Allaha şükür.
Gün keçir, vaxt ötür, qaranlıq çökür, -
Qapımı indidən açım, gəlirsən,
Haçan gəlirsən?

Uçur şad xəbərlər üstümə daha,
Əriyir buzlaqlar istimə daha.
Tələdən ad-san da istəməm daha,
Şöhrətim, başımın tacı, gəlirsən,
Haçan gəlirsən?

Yoxdur bu gəlişin vaxtı, bəvaxtı,
Bil ki, gəlişinə oyanır baxtım.
Yətər ki, boylandım, yətər ki, baxdım,
Durum qabağına qaçım, gəlirsən,
Haçan gəlirsən?

2005

BU İSTƏK

Necə yaxınlaşdım, uzaqdı elə,
Necə əzizlədim, yazıqdı elə.
Böyümür, ilahi, uşaqdı elə,
Axı hara çəkir bu istək məni?

Atamın, anamın izi yox onda,
Sevmək, ya sevilmək hissi yox onda.
Vallah, bircə tikə gözüüm yox onda,
Axı hara çəkir bu istək məni?

Yaşının ardınca zaman atlıdı,
Ondan can bahası uman atlıdı.
Dəyişmir, ay Allah, haman atlıdı,
Axı hara çəkir bu istək məni?

Elə dərə-təpə yürüyəndi o,
Bir ümid nisgilli ürəyindi o.
Boynuma ip salıb sürüyəndi o,
Axı hara çəkir bu istək məni?

Ağlının ucundan nələr çəkirəm!
Düşüb dabanıma kədər çəkirəm.
Elə inandırır - hədəv çəkirəm,
Axı hara çəkir bu istək məni?

Hərdən həsrət olub gözümə çökür,
Qaçıram qurtaram, izimə çökür.
Yalvarır, uşaq tək dizimə çökür,
Axı hara çəkir bu istək məni?

Uydum qılığına, yanıldım yenə,
Düşdüm oyununa, yenildim yenə,
Durub arxasınca yönəldim yenə,
Axı hara çəkir bu istək məni?

1999

Şairə, bacısı Məfizə xanım ilə

Şairənin həyat yoldaşı Qəşəm Çıraqlı
və bacısı qızı Dürriyə xanım qızıyla

Firuzə MƏMMƏDLİ

İNSAN

Elə ki, çırpınıb çıxdı bələkdən,
Yaxşısı, yamanı keçər ələkdən.
Sevinci - özündən, dərdi fələkdən,
Bəxtindən inciyib küsəndi insan.

Ümidi qırılsa, ümid hörəndi,
Dünəndi, bugündü, sabahgörəndi.
Haçan ki, arzusu daşa dirəndi,
Allahın özünə üsyandı insan.

İnamdan, ümiddən gödəksə dili,
Açılmaz ömrünün çiçəyi, gülü.
Günahı önündə günahkar bilib,
Özü öz əlini kəsəndi insan.

Arzusu, imkanı - doğmalı-yadlı,
Mərdi piyadadır, namərdi atlı.
Əlindən qəlbinə bir ömür adlar,
Çölünü içinə qısandı insan.

Özüyçün doğular, özgəyçin yaşar,
Çökər ömründəki bahara, qışa.
Gah dəniz hirsində qaynayıb daşan,
Gah bulaq eşqində susandı insan.

Ömrü yasa səslər, ürəyi toya,
İstəyi yolunda ömrünü qoyar.
Həyatı həyatdan gedəndə duyar,
Sadədir, çətindir, asandır insan.

1988.

ATA YURDUM

Bu dünyanın iynə gözü yerisən,
Çölün, düzün, çiçəklərin - adicə.
Dağın yoxdur, yüz ağacdən görükə.
Arıların, milçəklərin - adicə.

Qoyun-quzun, inəklərin - adicə,
Tarlaların birçə tikə seçilmir.
Şorun, kərən, dürməklərin - adicə,
İndi daha bulağından içilmir.

Yollarının daşı, tozu həməndir,
Yaşılığın yolunubdu bir az da.
Qızlarının qaşı-gözü həməndir, -
Öğlanların - həməən arzu-murazda.

Baş aparır məhlə-məhlə çəpərin,
Binaların daş geyinib oyninə.
Həyət var ki, sinəsindən dəbərib,
Göz dikibdir yollarının eninə.

Adicədir gəncliyinin hüsnü də,
Adicədir sevinclərin, dərdlərin.
Namərdlərin - lap adicə pusquda.
Lap adicə qayğıdadır mərdlərin.

Qeyri-adi bir istəyim var mənim,
Qəlbim, gözüüm adiliyə can atır.
Gəncliyimin sovurulmuş xırmanı,
Ata yurdum, ana yurdum Canaxır!..

Demirəm ki, odun daha istidir,
Demirəm ki, suyun daha dadlıdır.
Məni soyuq torpağın da isidir,
Mənə
acı küləyin də bal dadır.

1986

Sağdan Firuzə xanım Həcc ziyarətində. 1998

Ömrün qışından sıyrılıb
Buz içindən çıxa bildim.
Yalan-palandan uydurub
Söz içindən çıxa bildim

Əlbəttə, mən Firuzə Məmmədlinin "Ömrün axarı"nda yazdıqlarının hamısından danışa bilməzdim. Ancaq bir həqiqət var ki, kitabda toplanmış povest və hekayələrin hər biri müasir Azərbaycan nəsrinə, Azərbaycan ədəbiyyatına qiymətli töhfədir. "Ruhun qisası", "İkinci həyat", "Köhnə məscid həyəti", "Sular sonası" povestləri və haqqında söhbət açə bilmədiyim başqa hekayələrin hər biri sənət nümunəsi kimi insanın daxili aləmində təlatümlər yaratmağa qadir olan əsərlərdir. Bu əsərləri bir-birinə yaxın edən, birləşdirən məqamlar var ki, bu məqamlar təkcə azərbaycançılığa xidmət etmir. Ümumən insanın özünü dərkə, həyata, dünyaya, hadisələrə, bizi əhatə edən təbiətə şüurlu münasibət formalaşdırır. Doğrudur, yazıçı bir çox hallarda şüurlu ruhların dilindən istifadə edir. Belə demək mümkünsə, qorxu vahimə yaratmaqla tərbiyələndirir.

Fariz ÇOBANOĞLU

SƏNİN POEZİYANLA FƏXR EDİRƏM

Ürəyimin hökmü, istəyi və tam razılığı ilə yazdığım, bu məktubda sənə "siz" yox, "sən", "şairə" yox, "şair" deyər müraciət etməli olacağam.

Təxminən ötən əsrin 70-ci illərindən dövrü mətbuatda, əsasən "Ulduz" və "Azərbaycan" dərgilərinin, həm də "Ədəbiyyat qəzeti"nin səhifələrində Firuzə Məmmədli imzalı, diqqət çəkən şeirlərə rast gəlirdim, həvəslə, sevsə oxuyurdum. Bəs deyən qədər estetik zövq və ləzzət alırdım. "İcmə sözün qanını" şeirin yadıma düşür. Üç hissədən ibarət bu poetik əsərin ilk üç bəndi belə idi:

Oyna söz içində, söz vədəsində,
Çıxar söz qəlbini, qoy ürəyinə.
Yanır söz ürəyi, söz mədəsi də,
Axit söz qanını, yu ürəyini.

Min ildi sorulub iliyi, qanı,
Bir sümüyü qalıb, bir özü qalıb.
Üzdən tüstülənib, üzdən də yanub,
Sözün içalatı təptəzə qalıb.

İçalat əlində gəlir, yol verin,
Söz paltar əvəzi qanını geyib.
Bu təzə bazarın, təzə alverin
Təzə müştərisi yoxudu, heyif.

Söz haqqında çox söz oxumuşdum; göründüyü kimi bu söz oxuduqlarımdan seçilirdi. Onda deyirdim, görəsən, söz-dən belə yana-yana söz açan, sözə bu dərəcədə canı yanan, sözü bu qədər hörmətə mindirən bu qız kimdir və haralıdır? Bir gün "Ulduz"un keçmiş baş redaktoru, şair dostum Ə.Salahzadədən soruşdum: - Ay Ələkbər, bu Firuzə Məmmədli kimdir? Onun şeirlərini oxuyanda sevinirəm, deyirəm nə yaxşı, poeziyamıza sözün qiymətini, qədrini bilən bir şair gəlib. Cavabında dedi ki, bizim tərəfdən - Xaçmaz-Quba bölgəsindəndir. Bilənlər bilir, mən bölgəçilikdən yeddi arşın uzaq olan insanam.

Kələntər KƏLƏNTƏRLİ

Firuzə Məmmədli "Gənc Qələmlər" dərnəyinin məşğələsində

"CANIM SEVGİ..."

Nədənə, hər hansı şairi oxuyanda gözlərim öncə onun sevgi şeirlərini arayır. Fikirləşirəm ki, şair bəlkə də bütün digər mövzularda ilhamına, sözünə, hissine, duyğusuna haradasa xəyanət edə bilər. Məsələn, şair hansısa bir partiya liderini sözlərin gözqamaşdırıcı ipəyinə, qumaşına bürüyə bilər, şair ilhamını öldürə-öldürə şeirlərində zorla ata-ana sevgisindən, təbiətə vurğunluğundan, sevgilisindən, daha doğrusu, qeyri-müəyyən qıza, qadına "məhəbbətdən" danışa bilər... ama bütün bunların sonucu şairin məğlubiyyətilə bitir. Ancaq şairin məğlubiyyəti şeirin məğlubiyyəti yox, şairin öz uğursuzluğudur.

Firuzənin sevgi şeirləri (bunlar "Gəl ömrümə" başlığı altında təqdim olunur) hər şeydən öncə yaşanılmış hisslərin, duyğuların ifadəsidir. Bu hissləri, duyğuları poetik hisslərə çevirmək, onları şeirin də yaşam duyğuları kimi ifadə etmək o zaman mümkün olur ki, sevgini - o müqəddəs hissi adillikdən qeyri-adiliyə qaldırasan. Bir halda ki, Söz özü də canlıdır. Söz özü də nəfəs alır, hisslərin, duyğuların tərcümanıdır.

Canım sevgi, anam sevgi.
Məndən bir diləyin yox ki?
Göylərin mələk-mələkdir,
Bu gün bir kələyin yox ki?

Açdım gözümü, göylər də,
Uçdu gözümə sığmadı.

Sağdan Fikrət Sadıq, Firuzə Məmmədli, Səhrab Tahir, Abbas Abdulla

Canım sevgi, yum gözünü,
Eşqi gözümə sığmadı.

Ömrün soyuq bucağından,
Ha boylanım, boyum çatmaz.
Canım sevgi, o göylərə,
Bu sevginin göyü çatmaz.

Yaşanılmış, duyğulardan keçmiş bir sevgi öz bütün ağırlı-acılı mahiyyətilə şeirdəki misralara hopub. Və bu hissləri həm sırf subyektiv mənada, həm də hamımıza doğma hiss kimi qəbul edirik. Firuzənin lirik qəhrəmanı üçün sevgi həyatdır, gözəl ömürdür, mənəviyyatdır, bundan kənarda adilliklər, xırdalıqlar, təfərrüatlar yaşar. Ona görə də bu lirik qəhrəmanın daim sevgi sorğulaması, həyatın mənasını sevgidə axtarması təbiiidir.

Vaqif Yusifli

ŞAİR QƏLBİLİ ALİM

...İnsan qəlbinin ən incə hisslərini ehtizaza gətirən, həm son dərəcə zərif, həm də son dərəcə kəskin şərlərin müəllifi Firuzə Məmmədli gözəl şair olmaqla yanaşı, həm də Azərbaycan filologiyasında öz dəsti-xətti olan, ciddi dilçi-alımdır. Firuzə xanımın bu iki sahədə - həm bədii, həm də elmi yaradı-

cılıqdakı uğurları Azərbaycan ictimaiyyətinə çoxdan bellidir. Onun şərlərini və elmi əsərlərini oxuduqda zərif cüssəli bu xanımın necə böyük ürəyi olduğuna, kövrək hissiyatı ilə yanaşı, dərin analitik təfəkkürünə heyrətlənməyə bilmirsen.

Fazil ƏHMƏDOV,
Filologiya elmləri doktoru

Firuzə müəllimə tələbələri ilə - 1975

Sabir poeziya günləri

Firuzə Məmmədli poeziyası üçün doğma olan, şairənin kövrək qəlbinin zərif notlarında daim həzin bir gileyə çevrilən "ayrılıq" mövzusu onun ən müxtəlif şeirlərində ən müxtəlif çalarlarla üzə çıxsada, nəticə etibarlı ilə mövzunun mətn tamlığında bütövləşir, qloballaşır. "Seçilmiş əsərlər"inin birinci cildində gedən "Yavaş-yavaş alışaram bu ayrılığa" misrası ilə başlayan şeirin sanki davamı kimi, bu şeirdə ayrılıq simptomu mövzunun "Sənsizlik duyğusu daha yad deyil" estetik strukturunda üzə çıxır. Şairənin eyni mövzuya həsr etdiyi müxtəlif şeirləri bir bağçanın ətəri, rəyihəsi, gözəlliyi ilə bir-birindən fərqlənən ən müxtəlif növdə çiçəklərini xatırladır.

Firuzə Məmmədli hansı mövzuda yazırsa yazsın, qəlbinin odu, hərarəti ilə yazır, nəbzinin ən son döyüntüsünə qədər yazısına, qələminə, sözünə, sözünün seyrinə, sirrinə həsr edə-edə yazır və bunu oxucu da duyur. Oxucu hiss edir ki, şairənin bir misrası da olsun, qafiyə xatirinə, ya da şeiri tamamlamaq üçün yazılmış söz yığmı deyil. Şairəni oxuduqca əmin oluruq ki, istedad bağının bağbanı ilə söhbət edirik və bizə belə gəlir ki, Firuzə xanımın yaradıcılığına qısqançlıqla yanaşanlar belə, öz-özlüyündə qibtə hissi keçirir və onun kimi yazmağı arzu edir.

Nüşabə MƏMMƏDLİ

HEÇ KİMƏ BƏNZƏMƏYƏN FİRUZƏ MƏMMƏDLİ...

Firuzə Məmmədli bu dünyanın tükənməz sevgi yükünü, qəm yükünü ürəyinə yükləyib şeirinə boşaltmağı bacarır. Hətta onun ironik inkarında da təsdiq olunan bir isti insani məhəbbət var. Diqqət yetirək: "Mənim daha bir işim yox dünyada, Çıxım gedim, arzularım talanmış. Duyğularım bu gedişi duymadı. Bu dünyayla haqq-sayım yalanmış". Firuzə Məmmədli müasir ədəbi prosesdə mənim tanıdığım şairlər içərisində planetar miqyasda düşünməyi bacaran, insanın ən müxtəlif düşüncə və hisslərinin palitrasını yaradan söz sərflərindəndir. Əli Rza Xələfli onu "Sənətin firuzəsi" adlandıraraq Firuzənin yaradıcılığının mühüm bir cəhətini dürüst müəyyənləşdirir: "F.Məmmədlinin həm poeziyasında, həm nəsrində, lap elmi yaradıcılığında sözə qiymətli daş həssaslığı ilə yanaşma məsuliyyəti görünür. O, sözle zarafat eləmir. Hər bir sözün imkanını yerinə görə qiymətləndirə bilir".

Qurban BAYRAMOV

Gəlsək, təzə gəlir, tər gəlirik biz,
Fikrə, düşüncəyə yar gəlirik biz.
Həya, abır gəlir, ar gəlirik biz
Şərin yaşmağıyıq, naxışıyıq elə.

Sağdan üçüncü Firuzə Məmmədli Məshəti Gəncəvinin abidəsi önündə şeir oxuyarkən

Firuzə Məmmədli "Ay işığı" ədəbi məclisinin nağıdır. Sağda Ramiz Qusarçaylı. Quba, 2005.

Firuzə Məmmədlinin elə bir şeri, hətta elə bir bəndi yoxdur ki, orada frozeoloji vahidlərdən, onların poetik imkanlarının yaradıcı şəkildə istifadə olunmasın. Məsələn, gözü yol çəkmək (Durub yol çəkməyə züm yox daha), daş atıb başını tutmaq (Daş başını tutar), gözünün qurdunu öldürmək (Özünün qurdunu öldürmür daha) və s.

Şairin əsərlərində müşahidə olunan epilər ənənəvi epitetlərdən kəskin şəkildə qələnir. Bəzi faktlara müraciət edək: qart ümid (Gözlədik dörd gözlə bir qart ümidi), tıq vəd (sırtıq vədlərin boş əli - açıq.), ahıl (Dincliyin, ülfətin ahıl yolunda), günahsız (Bir dəstə günahsız lələ atıldı), qatil gecə (Ökdü ömrümüzə ən qatil gecə) və s.

Göründüyü kimi, bu epitetlər F.Məmmədli mələminin məhsuludur.

Təşbihlərin mükəmməl və müfəssəl növlərdən istifadə F.Məmmədli poeziyasında etizmi gücləndirən vasitələrdəndir. Onun əsərlərində işlənmiş "ürəyi daş", "qəlbi daş" ni mükəmməl və "dənlədim haqqı dən kimi", "günü başımdan papaq kimi götürdüm", ırğalar kəpənək kimi" və digər müfəssəl behlər də dediklərimizi təsdiqləyir.

F.Məmmədli sənətkarlığı metaforalardan fadə də, xüsusən də metafora yaratmada ıa qabarıq görünür. Məsələn: çiçəklərin ırgüsü (Nə gözəldir çiçəklərin mürğüsü), ıynəyini dəyişdikcə sıx meşə (Köynəyini ıışdikcə sıx meşə, ışıqlanır cığırılar), günəş ıyanır (Gördüm tarlalardan Günəş boy-

lanır), su ağlayır (İçdiyin su da ağlayar səni) və s. Müəllifin obrazlı deyim tərzində metaforalarla yanaşı, metonimiyalar da xüsusi yer tutur. Məsələn: küçələr geyib (Qadağan mundiri geyib küçələr), şəhər yatdı (Şəhər qan içində yatdı o gecə), şəhər qapılarını açdı (Açdı qapıları şəhərim bu gün) kimi metonimiyalar şeirin bədii gücünü qüvvətləndirən detallardandır.

Əzizxan Tanrıverdi,
ADPU-nun professoru

HAQQIN İŞİĞINA TAPINAN MİSRALAR

Firuzə Məmmədli sənətə çox sərt ehkamların, yasaqların hökm sürdüyü, ölkəmizin böyük bir imperiyanın müstəmləkəsi olduğu gərgin bir vaxt dönəmində qədəm qoyub. Həmin vaxt dönəmində bütün milli sənətkarlar kimi o da ehtiyatkar sənət ənənələrinə "sadiq qalmaq" məcburiyyətini yaşayıb. Lakin bu məhdudiyyətə, sıxıntıya baxmayaraq, öz milli məniyi yaratdığı bütün şeir nümunələrində təsdiq edib. F.Məmmədli şeirlərində Azərbaycan, vətən obrazı az qala hər mısra da özünü bürüzə verir. Bəlkə də buna görədir ki, onun özbək qızına yazdığı şeirindən, Salvador Dali haqqında düşüncələrindən belə Azərbaycan obrazı boylanır.

Ramin ƏHMƏDOV,
filologiya elmləri namizədi

Sınır, yalqızlayır, sənəzləyirəm,
Bir cıncı ümidi əzizləyirəm.
Elə hey qəlbimi təmizləyirəm,
Elə hey təmizə çıxmaqdı işim.

Bu uzun yolların sınağı öndə
Öndə arzuların inadı vardı.
Ömür-gün bir mavi nağıldı onda,
Onda yolların da qanadı vardı

necə nail olmuşdur? Bu sualın cavabı Azərbaycan dilinin zənginliklərindən məharətlə istifadə edən, sözü zərgər dəqiqliyi ilə sapa düzən şair-nasir F.Məmmədlinin nəsr əsərlərində gizlənmişdir. Qəlbi böyük Azərbaycan xalqına bitməz-tükənməz sevgi ilə dolu olan nasir, bu janrın ona verdiyi imkandan maksimum yararlanaraq gözəl hekayə, povest nümunələri yaratmağa müvəffəq olmuşdur. F.Məmmədli yaradıcılığının mayasında türkçülük ideyaları durur. Onun üçün türk xalqın-

Artıq bir neçə ildir ki, ictimaiyyət F.Məmmədli yaradıcılığının nəsr sahəsi ilə yaxından tanış olmuşdur. Şairə Firuzə Məmmədlinin nəsr əsərləri - povest və hekayələri də tənqidçi-ədəbiyyatşünaslar tərəfindən maraqla qarşılandı. Onun hekayə və povestləri oxucuların da rəğbətini qazandı. Əcəba, bu xanım belə çoxşaxəli yaradıcılığa

dan uca, müqəddəs ikinci bir anlayış yoxdur. Zaman-zaman ermənisi, kürdü və digərləri tərəfindən əziyyət çəkən bu xalqı uca Tanrı özü hifz edəcəkdir. Nasir əsərlərində birləşməyin, özünü tanımağın böyük türk dünyasına inteqrasiya olunmağın zamanı gəldiyini vurğulayır. Povestlərində türkün türkdən başqa dostu yoxdur ideyası bu çətin dünyada söz sahibi olmağın, əzilməməyin, yaşamağın bir türk dövləti olaraq mövcud olmağın yolu birləşməkdən, bütövləşməkdən keçir kimi aktual fikirlərdə öz əksini tapmışdır. Əsrlər boyu türk xalqına bəla, müsibət gətirmiş erməni, erməni xislətli xalqlara qarşı mübariz olmağın, torpağımıza, milli-mənəvi dəyərlərimizə qənim kəsilənlərə zərbə vurmağın vaxtının yetişdiyi ön plana çəkilir. Atilla kimi sərkərdəsi olmuş bir xalqa bir ovuc erməni çetəsinin qabağından qaçmaq başucalığı gətirməz deyən nasir, qanaqanla cavab verməyin vaxtı çatdığını vurğulayır. F.Məmmədlinin nəsr əsərlərində Qarabağ savaşının aktuallaşdırılması da diqqət çəkən məqamlardandır. Hekayə və povestlərdə bu savaşın yaratdığı faciələr, geniş əks olunur. Eyni zamanda ermənilərin türk torpaqlarına göz dikməsi, türkün başına açılan müsibətlər və bu müsibətlərin tarixi kökləri bədii şəkildə oxuculara çatdırılır. Dostundüşmənin tanınmadığı qarışıq dünyada nasir oxucunun əlindən tutaraq onu keçmişə aparır. "Bax, senin kökün, soyun, adətin, ənənən, milli-mənəvi dəyərlərin budur" deyir.

Bəhram CƏFƏROĞLU,
ADPU-nun elmi işçisi

Elə açdı oldu vaxtın üzünə
Gördüm səmələrə tən bu qapını.
Gah üzgün, gah məmnun baxdım üzünə,
Bağlaya bilmədim mən bu qapını.
"Qapın" (2004) şəritdən

SÖZÜN MÖCÜZƏSİ

Firuzə Məmmədli Azərbaycan ədəbiyyatında öz sözünü demiş istedadlı şairələrimizdən. Yaradıcılığı bu zərif şairənin qəlbinin dərinliklərindən boy verən incə lirikadan xəbər verir. O, insan duyğularını, arzu və istəklərini tərənnüm edir. Bu yaxınlarda çapdan çıxmış iki cildlik "Seçilmiş əsərləri"ndə toplanan şeirləri onun coşqun sənətkarlıq fəaliyyətinin məhsuludur. Bu şeirlərin mövzu rəngarəngliyi şairin vətənə, insana dünyaya, inam və milli köklərə bağlılığının bariz ifadəsidir.

Firuzə Məmmədli şeirlərində yaşadığı dünyanın qayğılarını yaşadır. Dünya modelini öz lirik duyğularına uyğun quran şairə bu təzadlı dünyanın burulğanına atılmış gəmiyə bənzəyir. Sonu görünməyən bir yolu getməyə məcbur olan bu gəmi ətrafında baş verənlərlə çarpışa-çarpışa nəse axtarır, nəse tapır. Bu tapıntılarda Dünyanın əda-

Firuzə xanım güneyli yazarlarla, Mədinə Gülgün, aşiq Hüseyn Cavan, Balas Azəroğlu. 1974

letsizliklərinə dözümsüzlük də var, inciklik də. Dünyanın taleyi qarşısında məsuliyyət duyma da var, təşviş keçirmə də.

Gülxani PƏNAH

BU DÜNYANIN SEVİNCİ ONUN İZTİRABINDAN DOĞURMUŞ

Rahatlığını tapmadan itirən bu dünya elə bu itkinin peşmançılığından da çalxalanan dəniz kimi təlatümdədir həmişə. Elə bu təlatümdəymiş iztirab, dağınlıq, qəddarlıq, tarım çəkilmiş əsəblər, əlbəttə sevgi də - ömür adına hər şey. Baxıb-baxıb bu zərbələrin ağrısında bu sevgini seçib ayıra biləsən və bu narahat "dənizin" həqiqətən gözəl olduğunu duyasan, bu öcəşkən dalgaların şirin nağıllarını eşidəsən, zümrüd saflığının qiymətini biləsən.

İlahi, bu ki, həyatdır! Şirin bir həyat! O seyrçi deyə zənn etdiyin də sadəcə tamaşaçı yox, şairmiş. Ağrılarını içinə çəkib uyudan, sevincini isə səxavətlə paylayan, elə ağrısına da, nəşəsinə də nəgmə deyən şair.

Şairə Firuzə bu yaz çapdan çıxan ikicildliyinə bizə bu gizlənən ağrıları da, qətrə-qətrə yığılıb sel olan sevinci də bir yerdə, birlikdə ərməğan etdi. Keçdiyi yolun yorğunluğunu, bu yolun uğurlarını, qadın ömrünün-şair ömrünün dəyərini, qədir-qiyətini, ürək endişələrini, elə bu könülün asiliyini də, məmnunluğunu da, bu ömrün nisgili-ni də, ləzzətini də bu kitab canlandırır hamısını bir yerdə. Kitabı oxuduqca əmin olursan ki, bu şeirlər ya ocaq başında - dost həmrizində, ya qəlb tənhalığında yaranıb. Ömür boyunca yazılıb bu kitab. Ona inanıram ki, şairənin bir günü də şeirsiz keçməyib. Vətənə - yurda, taleyə, uşaqlıq dostlara, qohuma, əqrəbaya, köhnə qalaya, həmişə öz qədimliyində qalan təpələrə, çöllərə, kənd qəbiristanlığına, sürgündə ölüb qalan babalara, cavan oğlana, ərğən qıza - bütün insanlığa pay olan misralar var bu külliyyatda. Elə bil ürəklərin - könuəllərin qapısı açılıbmış bu səhrə doğru.

Minəxanım TƏKLƏLİ,
ADPU-nun professoru

ŞAİRİN POETİK DÜNYASI

Müasir Azərbaycan poeziyasının qabaqcıl nümayəndələrindən olan şairə Firuzə Məmmədlinin "Seçilmiş əsərləri"nin ikicildliyi çapdan çıxmışdır.

1992-ci ildə Türkiyənin Bursa şəhərində keçirilən Beynəlxalq Poeziya Festivalının baş mükafatçısı, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin 2000-ci il şeir müsabiqəsinin qalibi, "İsa İsmayilzadə" adına mükafata layiq görülmüş şairə 40 ilə yaxın bir yaradıcılıq yolu keçmişdir.

İkicildliyə şairənin şeirlərinin külliyyatı daxil edilmişdir.

Firuzə Məmmədli poetik ruhlu insan, onu əhatə edən mühit, dünya, cəmiyyət, arzu edilən və reallıq, keçmiş və gələcək qütbləşmələrindən qidalanan, "oxucunu çevrəimizi bürüyən hədişələrdən, qara-qorxulardan huşyar olmağa" (Vaqif Yusifli) səsləyən şairələrimizdən.

Qızqayıt MUSTAFAYEVA,
filologiya elmləri namizədi

Firuzə xanım Yazıçılar Birliyinin əməkdaşları ilə

Sağdan ön cərgədə üçüncü Fırüzə Məmmədli çaldığı Müasir Azərbaycan Dili kafedrasının əməkdaşları ilə, 2002

Firuzə Məmmədli

SÖZ

Çapdım sözün sahilinə.
Baxıb gördüm, dəryadı söz.
Fikrin, hissin, həyəcanın
Laylası söz, fəryadı söz.

Çətininə çiyn verdim.
Asanında sındım sözün.
Yandım, bişdim ocağında
Əhdim sözün, andım sözün.

Uzaqda yox, alınımdaydı.
Açar oldum söz qəlbinə.
Xos üzümle, sərt üzümle
Məni saldı öz qəlbinə.

Nə sirri var, açdı, tökdü,
Mənə saldı mehrini də.
Əziz tutdu, mənə qızdı
İmzasını, möhrünü də.

Saydım, seçdim, incələdim.
Öpdüm əlin halat sözün.
Durdum elə qulluğunda
Anam sözün, balam sözün.

Söz hasardı, söz divardı.
Dünyanın iç qapısıdı.
Açmadınsa, düz divardı.
Açdınsa, keç, qapısıdı.

BÜRCÜM – TALEYİM

Dünyaya vaxtımda gəlmişdim, yoxsa, tələmişdim. Bəlkə Oğlaq yox, Qoç bürcündə gəlməliydim. Nəydi məni çəkən dünya işığına? Borcum varmış sən demə. Bu dünya ilə haqq-hesabım, çək-çevirim varmış. Ona görə də Qoç bürcü məni götürmək istəmədi. Atdı, özündən əvvələ. Götürə də bilməzdi; ağır talelər Qoç bürcü üçün deyil. Düz də eləyir. Axı niyə verməlidir çiynini uğursuzların tale yükünə?!

Giley-güzar olmadı ki, dediklərim? Məncə, yox. Çünki Oğlaq bürcü – mənim bu dəcəl, küsəyən, kövrək, inam və etibar, ümid və sədaqət mücəssəməsi Oğlağın mənə elə bir tale bağışladı ki, onun ağırlığı on o qədər olsaydı belə, bu xırdaca zəif və zəriflərə məxsus çiynlərimi ondan əsirgəməzdim. Hər şeydən əvvəl şair taleyi verdi mənə, onun ardınca düşüb qarabaqara yürüyən alimlik, müəllimlik verdi mənə bu tale. Daha nə verəcəkdi ki! Bir adamın çəkəcəyi qızıl yükü bundan artıq olmayacaqdı ki.

Dörd tərəfi təbii bulaqlarda güzgülənən, yamyasıl ormanları köklü-kömcüli, pirani palıd, vələs, qoz, armud, alma ağaclarının sıxlığında kölgələnən sayə evləri, yeganə küçəsi, təmiz qəlbli, saf təbiətli adamları olan bir kənddə – Xaçmaz rayonunun Canaxır kəndində göz açdım dünyaya. Orta məktəbi gümüş medalla, ali təhsili fərqlənmə diplomu ilə başa vurdum. İki il Naxçıvanın qaynar mühitində müəllim işləyib Bakıya -bitirdiyim Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutuna (indiki Universitet) qayıtdım. 1980-ci ildə namizədlik işi müdafiə edib, alimlik dərəcəsi aldım. İlk kitabım adı "Gümüşü damla" (1972), çap olunan ilk seirim adı "Ay həkimi"dir (1963). O vaxtdan bəri 23 kitab. 130 elmi və publisistik məqalə nəşr etdirdim. Beş cildlik "Seçilmiş əsərlərim" nəşr olundu. Xaricdə və ölkəmizdə keçirilən poeziya festivalları və müsabiqələrinin qalibi kimi ədəbi mükafatlara layiq görüldüm. Şeirlərimdən nümunələr ingilis (Amerikada), rus, ukrayna, türk, özbək, gürcü, fars, fransız dillərinə tərcümə olundu. Özüm də rus, özbək, türk, tacik və fars dillərindən bədii tərcümələr etdim.

1998-ci ildə Tanrı mənə Həcc ziyarəti nəsib etdi.

2008-ci ildə bir illik prezident təqaüdcüsü oldum.

Daha bundan o yana nə edə bilərdim?! Nə bacardım, əsirgəmədim. Bacardığım isə sən demə elə bunarmış...

Firuzə Məmmədli

Baş redaktor:
Azər Abdulla
Məsul katib:
Əli Həsəni

Ünvan: Bakı, Mətbuat prospekti,
529-cu məhəllə.
İç: 5106520, mobil: 3347710
Sifariş 5136.
Çapa imzalanıb: 05.01.2010-cu il

"Oğuz eli" h/h 345005
Turan KB "Sahil".
Filiyalı h/h 3301004
kod 508223
VÖEN 1700448811

Qəzet "Azərbaycan"
nəşriyyatının mətbəxində
çap olunub.
Dizayner:
Cəbrayıl Təhməzli

Firuzə Məmmədli

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin “Müasir Azərbaycan dili” kafedrasının dosenti, filologiya üzrə fəlsəfə elmləri doktoru, şairə-publisist, dilçi-ədəbiyyatşünas, 1983-cü ildən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, AYB Həmkarlar İttifaqı Komitəsinin sədridir...

Firuzə Nurəddin qızı Məmmədli 1940-cı ildə Azərbaycan Respublikası Xaçmaz rayonunun Canaxır kəndində ziyalı ailəsində dünyaya gəlmişdir.

1949-1958-ci illərdə Hülövlü kənd orta məktəbində oxumuş və orta təhsilini gümüş medalla başa vurmuşdur. 1955-ci ildə əla təhsil və məktəbyanı təcrübə sahəsində yetişdirdiyi yeni meyvə sortlarına görə dövlət səviyyəsində bürünc medala layiq görülmüşdür.

1960-cı ildə Quba Tibb Texnikumuna daxil olmuş və 1963-cü ildə texnikumu əla qiymətlərlə bitirmişdir. 1964-cü ildə V.İ.Lenin adına Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun dil-ədəbiyyat fakültəsinə daxil olmuş, 1968-ci ildə İnstitutu fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir.

1968-70-ci illərdə təyinatla əsasən Naxçıvan Şəhər Pedaqoji Texnikumunda və ADPI-nin Naxçıvan filialında müəllim işləmişdir.

1970-ci ildə Bakıya qayıdaraq bitirdiyi İnstitutun Azərbaycan dilçiliyi kafedrasında işə qəbul olunmuşdur. 1980-ci ildə «Y.V.Çəmənzəminlinin tarixi romanlarının dil və üslub xüsusiyyətləri» mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edərək filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır.

1990-cı ildən Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin “Müasir Azərbaycan dili” kafedrasında işləyir. Hazırda həmin kafedranın dosentidir.

Firuzə Məmmədli dilçi-alim, ədəbiyyatşünas kimi Respublikamızın elmi ictimaiyyətinə yaxşı tanışdır. Onun «Seçilmiş əsərləri»nin III cildinə daxil edilmiş «Y.V.Çəmənzəminlinin tarixi romanlarının dil və üslub xüsusiyyətləri», «Bədii dilin estetik mənbələri», «Azərbaycanın şimal-şərq bölgəsinin etnolinqvistik vahidləri» monoqrafiyaları, eləcə də cildə daxil edilmiş elmi və publisistik məqalələri mütəxəssis alimlər tərəfindən yüksək qiymətləndirilmiş, tələbə və magistrantların müraciət etdiyi mənbələrdən biri olmuşdur.

Firuzə Məmmədli bir sıra dərs vəsaiti, metodik tövsiyə və proqramların da müəllifidir. O onlarla magistrantın elmi rəhbəri olmuşdur. Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində işlədiyi 40 il ərzində yüzlərlə müəllim kadrlarının hazırlanmasında onun da xüsusi xidmətləri vardır.

Firuzə Məmmədli həm də Respublikamızın hüduddlarından xaricdə belə tanınan istedadlı şairlərimizdəndir. O, bədii yaradıcılığa 12 yaşından başlamış, ilk şeirini anasının vəfatına yazmışdır. Məktəb illərindən daha çox satirik yaradıcılığa meyl edən şairənin şeirləri ilk dəfə «Dostluq» adlanan rayon qəzetində 1963- cü ildə işıq üzü görmüşdür.

Həyatda və bədii yaradıcılığında ətrafda baş verənlərə qarşı huşyar münasibəti şairənin qarşısında həmişə keçilməz sədd çəksə də, ilk kitabının nəşrinə kimi dövrü mətbuatda şeirləri ilə çıxış etməyə nail olmuşdur. «Gümüşü damla» adlanan ilk kitabı 1972-ci ildə «Gənclik» nəşriyyatı tərəfindən çap edilmişdir.

Bundan sonra nəşr olunan «Yoluma bahar düşüb», «Sənin ömrün», «Yetkinlik», «Bir qarış ucalıq», «Məni mənə bölən dünya», «dilək yaxasına dönnəm yenidən», «Aşacağam zaman adlı sədləri» və b. poetik topluları ədəbi ictimaiyyət və oxucular tərəfindən maraqla qarşılanmışdır. 2002 – 2009-cu illər ərzində şairənin Beşcildlik «Seçilmiş əsərləri» çapdan çıxmışdır.

Firuzə Məmmədli qələmini nəsr və tərcümə işi sahəsində də sınıamış və 2005-ci ildə «Ömrün axarı» adlı povest, hekayə və publisistik yazılarından ibarət nəsr əsərini çap etdirmişdir. Şairə dünya ədəbi nümunələrinin dilimizə çevrilməsi sahəsində də bir sıra işlər görmüş - rus, özbək, tacik, türk və fars dillərindən tərcümələr etmişdir.

Firuzə Məmmədlinin şeirlərindən nümunələr ingilis, rus, özbək, türkmən, gürcü, ukrayn, polyak, fransız, türk və fars dillərinə tərcümə edilmişdir.

1992-ci ildə Türkiyənin Bursa şəhərində keçirilən «Türkcənin Uluslararası Şeir Şölnənin» üç böyük mükafatından biri olan «Əlişir Nəvai» mükafatına layiq görülən şairə, sonrakı illərdə dəfələrlə belə festivalların və simpoziumların iştirakçısı olmuş, bir sıra diplom və sertifikatlarla mükafatlandırılmışdır.

2000-2007-ci illər ərzində Azərbaycan Yazıçılar Birliyi, «Rəsul Rza» Fondu və «Azərbaycan Yazıçı Qadınlar Cəmiyyəti» tərəfindən «İsa İsmayilzadə» adına pul mükafatına, Beynəlxalq «Rəsul Rza» mükafatına və «Nigar Rəfibəyli» mükafatına layiq görülmüşdür.

Firuzə xanım Respublikamızın ictimai-siyasi həyatında yaxından iştirak etmiş, adı proporsional siyahı üzrə (YAP) Milli Məclisə deputatlığa namizədlər siyahısında olmuş (1995-ci il), Yeni Azərbaycan Partiyası üzrə deputatlığa namizədlərin vəkilləri sırasında olmuşdur.

Şairə Respublikamızın daxilində və xaricində keçirilən bir sıra simpoziumların iştirakçısı olmuşdur. 1998-ci ildə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin köməyi ilə Həcc ziyarətinə göndərilmişdir.

Firuzə Məmmədli 23 şeir, nəsr və elmi tədqiqat əsərləri, o cümlədən dörd monoqrafiyanın və çoxsaylı elmi və publisistik məqalənin müəllifidir.

Firuzə Məmmədli 2008-ci ilin Prezident təqaüdçüsüdür.

Bəzi əsərləri

1. Gümüşü damla. Bakı: Gənclik, 1972, 48 səh.
2. Yoluma bahar düşüb, Bakı: Gənclik, 1978, 56 səh.
3. Sənin ömrün. Bakı: Yazıçı, 1982, 60 səh.
4. Yetkinlik. Bakı: Yazıçı, 1989, 192 səh.
5. Bir qarış ucalıq. Bakı: Gənclik, 1995, 165 səh.
6. Bədii dilin estetik mənbələri. Bakı: API-nin nəşriyyatı, 1997, səh.
7. Məni mənlə bölən dünya. Bakı: Gənclik, 1999, 270 səh.
8. Seçilmiş əsərlər. Bakı: (Beş cildə). I cild, Nurlan, 2002, 433 səh.
9. Seçilmiş əsərlər. Bakı: (Beş cildə). II cild, Nurlan, 2005, 446 səh.
10. Seçilmiş əsərlər. Bakı: (Beş cildə). III cild, Nurlan, 2006, 433 səh.
11. Seçilmiş əsərlər. Bakı: (Beş cildə). IV cild, Nurlan, 2007, 433 səh.
12. Seçilmiş əsərlər. Bakı: (Beş cildə). V cild, Nurlan, 2008, 433 səh.
13. Aşağağam zaman adlı sədləriş “Nurlan”, 2009, 160 səh.

Tərcümələri

1. M.Qorki. Bir samovar var idi. Bakı: Gənclik, 1977, 50 səh.
2. Afrika nağılları. Bakı: Yazıçı, 1988, 370 səh. (şərikli).
3. Gerşenren. Al günün altında. Bakı, 1989. 180 səh.
4. G.Kubliski. Bütün yer kürəsi. Bakı: Gənclik, 1994, 246 səh. (I hissə)
5. Özbək nağılları. Bakı 1990, 50 səh. (şərikli)
6. G.Kubliski. Bütün yer kürəsi. Bakı: Gənclik, 2005, (II hissə).